

דף קיב.

עין משפט א.ב.

יו"ד סימן צו סעיף ה

ה. חתך קישואים א בסכין של בשר מותר לאכלם בחלב ע"י גרידה בלבד במקום החתך.

חתך בו לפת אפי' גרידה א"צ אלא הדחה בעלמא. חתך צנון ב אחרי שחתך בסכין זה הלפת, הצנון מותר ע"י הדחה כמו הלפת, כיון שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין ג.

הגה: דוקא לפת שטעמו משונה אבל לא ירק ולחם ד. גם בלפת אין להתיר לחתוך צנון אחריו אלא פעם אחת, אבל לא הרבה פעמים, אם לא שחתך לפת כל פעם בין חתיכת כל צנון.

עין משפט ג.

יו"ד סימן צו סעיף א

עיין לעיל דף קיא: עין משפט ז

עין משפט ד.

יו"ד סימן צו סעיף ה

עיין לעיל עין משפט א.ב.

- א. שאינם חריפים, ומה שלא מספיק להם בהדחה כיון שמתוך לחותן ע"י הדחה נבלע בהם יותר ע"כ צריך גרידה. ב"י בשם הר"ן. ט"ז ס"ק י"ד. ודוקא בחתך אותם בסכין שאינו מקונח אבל בנקי יפה א"צ גרידה אלא הדחה, והיינו שאינו בן יומו ואז יש להקל בהדחה. כף החיים אות נ"ט. וה"ה חתך קישואים בסכין של איסור צריך גרידה, שם.
- ב. משמע שזה רק בדיעבד מותר, אבל לא לכתחילה ע"מ לאוכלו עם בשר, ורש"ל מתיר אף לכתחילה. ש"ך ס"ק כ"ג. מיהו לחתוך לכתחילה לפת כדי לחתוך אח"כ צנון לאוכלו עם בשר אסור לכתחילה. כף החיים אות ס"ג.
- וכל זה בסכין של בשר, אבל בסכין של איסור לא מועיל אם חתך בו לפת ואח"כ צנון, מ"מ אם עבר וחתך כך בשל איסור ואח"כ נתערב הצנון במאכל מותר בדיעבד. שם באות ס"ד.
- ג. אם חתך פרי והיה בו תולעת וחתך אותה ג"כ בסכין אין הפרי נאסר מן הסכין דצונן הוא ולא נאסר הסכין, ומ"מ יקלוף הפרי מעט במקום שחתך שמא ישאר ממשות מהתולעת על הפרי. ט"ז אות י"ג. ואפי' בצנון שהוא חריף שחתכו יחד עם התולעת הדין כן. כף החיים אות ס"ה.
- ד. דהיינו שאחרי חיתוכם אין להתיר לחתוך צנון לאוכלו עם בשר או עם חלב. לבוש.

עין משפט ה.ו.

יו"ד סימן צה סעיף ה

ה. ו. אין מניחים כלי מגולה שיש בו חלב ליד כלי שיש בו מלח ^ה שמא ינתז מהחלב על המלח ויבואו למלוה בו בשר, אבל לתת כלי חלב ליד כלי חומץ מותר דאם ינתז חלב לתוך החומץ בטל.

הגה: אם עבר ונתן כלי חלב מגולה ליד כלי מלח מותר ^ו ולא חיישינן.

ז. מותר ליתן בתוך חבילה אחת כד של בשר אצל כד של חלב ^ז.

הגה: ויש מחמירין לכתחילה ^ח, וטוב לזהר במקום שאינו צריך.

עין משפט ז.

יו"ד סימן צא סעיף ה

ה. ו. מליח שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו ושהה כדי מליחה ^ט לבישול

ה. בעיא דרב נחמן בחולין קי"ב ונפשטה משום שהמלח עבה ואם ניתז עליו חלב הוא נשאר בעין ולא בטיל לא כן בחומץ שבטל בששים. ט"ז ס"ק ט"ז מרש"י שם. ולהרמב"ם אפי' כשהכלים מכוסים אסור משום שהוא סובר שהמלח שואב מהחלב ויש לחוש לסברת הרמב"ם. אבל להניחם בלא נוגעות זה בזה וגם מכוסות אין לחוש לכו"ע ומותר. כף החיים אות ס"א. וראוי להחמיר אפי' להניחם לפי שעה, דלא פלוג רבנן. שם באות ס"ב.

ו. דלא מחזיקין איסורא. ביאור הגר"א אות כ"ה. אבל לטעם הרמב"ם אם עבר ונתן אותם זה לצד זה אפי' מכוסים אסור לכתחילה למלוה הבשר במלח זה, ורק אם שכח ומלח בדיעבד במלח זה מותר. כף החיים אות ס"ד מהכנה"ג. וגם לדעת הרמב"ם כל זה בכלי חרס אבל בכלי מתכת לכתחילה אסור להניחם אבל בדיעבד אם הניחם מותר גם לכתחילה למלוה בו בשר. שם באות ס"ה.

ז. ומשמע אפי' מגולים ונוגעים זה בזה בצוננים, דבשר עם חלב זהירים אנשים שלא יפול מזה לזה. ב"י וט"ז ס"ק י"ז. וכ"ש דמותר ליתן איסור והיתר זה לצד זה דזהירין בזה, אבל מלח וחלב דשניהם היתר לא זהירי וע"כ אסרו.

ח. ודוקא במגולין. ש"ך ס"ק כ"ד. אבל במכוסין יש להתיר בכל ענין אפי' לכתחילה אליבא דכו"ע, ובאחד מהם מכוסה סגי. כף החיים אות ס"ז. ומיירי בחלב עב כמו גבינה אבל בצלול ורוטב בשר שאם יפול מזה לזה לא ניכר ומתבטל בששים מותר גם בשניהם מגולים ואין חשש אפי' לכתחילה. כף החיים אות ס"ח מהפר"ח.

ט. משמע בלא שהה אינו אוסר בכחוש כדי קליפה ובשמן א"צ ששים דאינו אוסר, וכמו שכתב הב"י בשם הר"ן, וכ"כ הש"ך בס"ק י"א. דכך סובר מר"ן המחבר כהר"ן דבלח דשהה שיעור מליחה לא הוי רותח אלא דהש"ך פליג וס"ל דבתוך שיעור מליחה הוי רותח, והר"ן הוא יחיד. וכ"כ הפר"ח. אבל הפר"ת דחה דברי הש"ך והסכים לדברי מר"ן השו"ע להלכה ולמעשה. כף החיים אות ל"ג.

ומה שמשמע מסי' ס"ט סעיף כ' דלאחר ששהה שיעור מליחה לא הוי רותח צ"ל דשם

כל זמן שלא הדיחו נקרא אינו נאכל מחמת מלחו.

הגה: י"א דאחר ששהה שיעור מליחה לא נקרא רותח^י ולצורך גדול כגון בהפ"מ או סעודת מצוה יש לסמוך על המקילין.

הגה: אפי' לא נמלח הבשר אלא מצד אחד^ב כל שנמלח מליחה שאינו יכול ליאכל מחמת מלחו נחשב כרותח.

וכל שלא נמלח כ"כ נחשב צונן אפי' נמלח משני הצדדים.

הגה: י"א דאנו לא בקיאים באינו נאכל מחמת מלחו ומחשיבים אפי' נמלח למליחת צלי^ל כרותח, וטוב להחמיר במקום דאין הפ"מ.

ה. ז. אפי' אחר שהדיחו אם מלחו לדרך הוי אינו נאכל מחמת מלחו וכל זמן שלא שרה אותו במים הוי אינו נאכל מחמת מלחו, ודינו כרותח לאסור בכדי קליפה.

איירי לגבי איסור דם, והיינו שהדם והמלח רותחים הם בשעת שיעור המליחה אבל אחרי ששהה שיעור מליחה שאז פסק כח המלח מחמת שפלט כל הדם, אבל כאן איירי באיסור בשר וגבינה שכל זמן שלא נמלח הבשר שיעור כדי מליחה אינו נחשב לרותח וא"כ כל זמן שיעור מליחתו עדיין לא נחשב רותח לענין זה אבל בשהה שיעור מליחה נחשב לרותח שהרי לא פסק כח המלח דעל כורחך איירי בבשר שכבר נמלח והודח כדינו וכעת נמלח שנית דאל"כ היתה הגבינה נאסרת משום דם הבלוע במלח. כ"כ הש"ך בס"ק י"א. אבל הכריתי באות ח' והפליתי באות ה' כתב להוכיח דלא כהש"ך אלא כדעת מר"ן השו"ע באיסור תורה דחשש להחמיר אפי' קודם ששהה שיעור מליחה, והיינו בסי' ס"ט סעיף כ' לענין דם, אבל בבשר בחלב שהוא במליחה שזה דרבנן היקל בו עד שיששהה שיעור מליחה ואז יש לו דין רותח. ועיין בכף החיים אות ל"ד.

י. דעת התוס' והרא"ש וזה ע"פ מש"כ בסי' ס"ט סעיף כ', ודעת הרמ"א להשוות איסור דם עם איסור גבינה ובשר, כמ"ש הש"ך בס"ק י"א, אלא שהש"ך השיג עליו. ולענין דינא אם הבשר הזה הוא נמלח מקודם, ועתה מלחוהו פעם שניה כדי להתקיים אם ששה כדי שיעור מליחה אוסר בבשר בחלב כל זמן שלא הדיחו ואין להתיר אפי' בהפ"מ אבל אם הוא עדיין במליחה ראשונה כדי להוציא דמו אם קודם ששהה שיעור מליחה נגע בגבינה יש לאסור משום דם ולאחר ששהה שיעור מליחה יש להכשיר בנגע בגבינה בהפ"מ או סעודת מצוה, וכמ"ש הש"ך. כף החיים אות ל"ה.

כ. כמו שפסק מר"ן השו"ע בסי' ס"ט סעיף ד' והוא מתשובת הרשב"א וא"כ כיון שנכשר הבשר במליחה זו הוי רותח.

ל. אבל אם הוא נמלח מעט מאוד אין לחוש גם למחמירים. כף החיים אות ל"ז. ובזבחי צדק פסק כדברי השו"ע דמליח לצלי לא נחשב לרותח אפי' בהפסד מועט. כף החיים אות ל"ח.

ה. ח. אין חילוק בין מליח תחתון לתפל עליון או להיפך ^מ דלעולם המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו, לכן בשר וגבינה המלוחים שנגעו זה בזה ^נ צריך לקלוף משניהם ^ס מקום נגיעתם.

ו. ואם אחד מלוח והשני תפל המלוח מותר בהדחה והתפל צריך קליפה.

הגה: י"א דבכל מליחה אנו משערין בששים ועיין בסי' ק"ה כיצד נוהגין ומה שהטהור מליח והטמא תפל דמותר הטהור כי הוא מבליע ואינו בולע היינו שהטמא יבש אבל אם הוא דבר צלול ^ע נאסר הטהור מחמת שאינו נאכל מחמת מלחו הוא בולע האיסור שאצלו ושניהם אסורים ^פ. ודוקא שהטהור ג"כ לח קצת אבל אם הוא יבש לגמרי אינו בולע מדבר לח שלידו.

ה. ט. בשר וגבינה מלוחים אם הם יבשים או לחים ולא מחמת המליחה ^צ ונגעו זה בזה מספיק להם בהדחה.

הגה: כל ציר מבשר שנמלח אפי' לא נמלח אלא לצלי חשוב רותח. ע"כ אם נפלה ציר על הגבינה או על כלי אוסר אפי' במקום שאין הבשר אוסר שאינו נחשב רותח ^ק מ"מ הציר נחשב לאינו נאכל מחמת מלחו והוי

מ. דוקא בכחוש משום דבעי קליפה ולא שייך תתאה גבר אבל בשמן יש חילוק, כמו שיתבאר בסי' ק"ה סעיף י"א. ש"ך ס"ק י"ב.

נ. כגון שהם לחים. ט"ז ס"ק ט'.

ס. ולא שייך כאן לומר אידי דטריד למיפלט לא בלע או כבולעו כן פולטו שדוקא לגבי דם אמרינן הכי ולא בשאר איסורים. ט"ז ס"ק י'. וש"ך ס"ק י"ג.

גם באיסור דרבנן בשאר איסורין לא שייך כבולעו כן פולטו וכן אידי דטריד למיפלט לא בלע. כף החיים אות מ"ב.

ע. וחלב רך אינו מיקרי דבר צלול. ש"ך ס"ק י"ד.

פ. היינו גם הטהור אסור אם אין בו ששים נגד האיסור והיינו לסברת הרמ"א דגם בכחוש במליחה משערין בששים, אבל לדעת מר"ן בדבר כחוש א"צ ששים רק קליפה, כמ"ש בסי' ק"ה סעיף ט'.

ומיהו בכף החיים שם באות ס"ח כתב דגם מנהג הספרדים להחמיר כהרמ"א.

צ. פ' אחרי שנתייבש המלח עליהם נפלו עליו מים וחזר ונהיה לח בעוד המלח עליהם לא הוי מחמת מליחה ולא הוי אותה לחות רותח וחשיב כתפל כיון שנתייבש אחר רתיחתו תש כוחו. כף החיים אות מ"ט.

ק. כל זה לדעת הרמ"א שכל מליחה אפי' לצלי הוי כרותח, אבל לדעת מר"ן דמליח לצלי לא הוי כרותח א"כ אפי' ציר הנוטף ממנו לא חשיב כרותח ואם נטף על הגבינה או על הכלי מותר. כמבואר סי' ס"ט סעיף י"ח.

כרותח.

הגה: ציר של בשר שאוסר כשנפל על הכלי צריך הגעלה^ר, ואם הוא כלי חרס צריך שבירה, ואם לא נפל רק על מקום אחד^ש בכלי עץ וכיוצא בו^ת קולף מקומו ודיו.

יו"ד סימן צא סעיף ז

עין משפט וז"ט.

י. יא. צלי רותח שנפל למליח אפי' נאכל מחמת מלחו^א צריך קליפה^ב ואם יש בו בקעים או שהוא מתובל בתבלינים כולו אסור^ג.

ר. דין זה שייך גם לדעת מר"ן וכגון שנפל הציר מבשר שנמלח לקדרה, ודוקא לאסור כולו בעי שיעור כבישה אבל לאסור כדי קליפה אוסר אפי' אם לא שהה כלל. כף החיים אות נ"א.

ומה שצריך הגעלה היינו בכלי ראשון ולא מספיק בעירוי משום שעירוי ספק אם נידון ככלי ראשון, וציר הנוטף לתוך הכלי עדיין הוא ברתיו. כף החיים אות נ"ב.

ש. דאם נפל על כל הכלי לא שייך קליפה שיפסיד כל הכלי או שזה טורח גדול. לפ"ז אם הוא בענין שאין פסידא ורוצה לטרוח מותר. ואע"ג דבאו"ח בסי' תנ"א סעיף ט"ז כתב הרמ"א דכל מקום שצריך הגעלה לא מהני אם קלפו לכלי התם מיירי בנבלע בו ע"י חמין ובכנה"ג נבלע בכל הכלי אבל ציר מלוח אינו נבלע אלא כדי קליפה. ש"ך ס"ק י"ח. וגם אם נבלע דבר שמן בכלי ע"י מליחה אינו נבלע יותר מכדי קליפה, ועיין בסי' צ"ח. ובכף החיים שם אות נ"ג.

ת. למעוטי כלי זכוכית וכדומה שא"א בשום ענין לקלוף אבל כלי חרס במקום אחד אפשר ע"י קליפה ג"כ, ודלא כהש"ך בסי' ס"ט ס"ק פ"ב דהבין אחרת ברמ"א זה שבכלי חרס א"א בקליפה אפי' במקום אחד ואין לו תקנה. כף החיים אות נ"ה.

א. דרך בחי מחלקים בין נאכל מחמת מלחו או לא, אבל בצלי רותח שנפל למליח אפי' נאכל מחמת מלחו צריך קליפה, ולא דוקא אלא אפי' לא נמלח כלל כיון שהצלי רותח צריך קליפה כדין כל חם לתוך צונן. ש"ך ס"ק כ"ב.

ב. ואפי' שהצלי צלל ושקע כולו לתוך החלב לא הוי כצונן לתוך חם דכל שהוא במקומו גובר ומקרר הצלי שנפל לתוכו הילכך בקליפה מספיק. כ"כ הב"י בשם הרשב"א. ש"ך ס"ק כ"ג.

ג. ואפי' יש בו ששים בבשר נגד החלב שנבלע בתוכו אסור כולו לפי שאין החלב נבלע ומתפשט בשוה בו אלא הרבה מהחלב מתכנס במקום אחד ומעט ממנו במקום אחר ולא שייך בו ביטול בששים. כ"כ הפר"ח באות י"ח. כף החיים אות ס"ג.

ומתובל בתבלין היינו שאינו נאכל מחמת התבלין. כף החיים אות ס"ד מהכנה"ג. וכל הדברים החריפים כגון שום ובצל הוי כתבלין אבל במלח לא הוי כתבלין. כף החיים אות ס"ה.

הגה: ה"ה אפוי או מבושל ד' שנפל לתוך מליח אפי' שנאכל מחמת מלחו צריך קליפה.

וי"א דאפי' שניהם צוננים ה' הדין כן ויש לנהוג כן אם לא בהפ"מ ו'.

עין משפט כ. יו"ד סימן עו סעיף ה

ה. ה. צלי שלא נמלח לפני כן וחתכו על כיכר לחם אע"פ שיש בכיכר מראה אדום מותר אם נצלה כדי שיהיה ראוי לאכילה לרוב בני אדם ז'.

הגה: והיינו חצי צלייתו.

עין משפט ל. יו"ד סימן עו סעיף ו

ו. בשר שצולין בלי מליחה ח' אין נותנים כלי תחתיו לקבל שמנונית הנוטף ממנו עד שיצלה ט'.

- ד. דהוי כצלי. ש"ך ס"ק כ"ד, ולדעת מר"ן השו"ע ברותח בעי קליפה ולהרמ"א במקום שאין הפ"מ אף באפוי צונן יש לאסור כל שנפל לחלב צונן. כף החיים אות ס"ו. ומבושל היינו כמאכל בן דרוסאי וקודם לכן אפי' שהוא רותח מכלי ראשון שהוא מבשל כיון שאינו מרוכך אין לו דין בישול ודין חי יש לו. כף החיים אות ס"ז.
- ה. מכיון שנצלה או נאפה או נתבשל אפי' שהוא צונן אח"כ הוא מרוכך ובולע, ומשמע מכל הפוסקים אפי' לא נמלח כלל. ולעולם החלב מותר דלא אמרינן שהצלי או האפוי או המבושל מפליט בחלב. ש"ך ס"ק כ"ה. ופר"ח אות כ"ב.
- ו. ומה שהחלב מותר דוקא בלא נמלח כלל אבל נמלח אפי' קצת אסור. שאין אנו בקיאים במליחה מרובה. ע"פ דברי הרמ"א בסעיף ה'.
- ז. וכתב הכף החיים באות ע' דאנו אין לנו אלא דברי מר"ן דדוקא צלי רותח אם יש לו בקעים או מתובל בתבלינים אסור אבל צלי צונן אינו אסור וכן בשר חי מותר ומיהו בעל נפש יחוש לעצמו.
- ז. אפי' כשהמוהל עב, ודלא כרש"ל. ש"ך ס"ק כ"ד.
- ח. או לא שהה שיעור מליחתו לפני שנתנו על האש. סה"ת. ואם נותן מים בכלי שמקבל השומן הנוטף אין בזה איסור.
- ט. ובשר ששהה ג' ימים בלא מליחה אסור לקבל השומן גם לאחר חצי צלייתו לכתחילה. כף החיים אות מ"ט.

דף קיב:

עין משפט א.

יו"ד סימן ע סעיף א

א. מותר למלוח הרבה חתיכות בשר או עופות זו על גב זו, ואע"פ שהתחונה גומרת פליטתה קודם לעליונה אין אומרים שחוזרת וכולעת מדם העליונה^י כיון שהחתיכה שוהה הרבה זמן לפלוט ציר וכל זמן שפולטת ציר אינה בולעת.

ואפי' מצטבר הרבה ציר ועומד בגומא שבין החתיכות מותר.

הגה: נוהגים להחמיר שכל חתיכת בשר שיש לה בית קיבול מהפכין אותה שיזוב הדם, אבל בדיעבד אין לחוש.

הגה: חתיכת בשר שמלח אותה שתי פעמים^ב מותרת ולא חיישינן שמלח השני מבליע הדם הנשאר ממליחה הראשונה.

א. ב. בשר ודגים אסור למולחם ביחד ואפי' עופות ודגים כיון שהדגים מפליטים כל צירן לפני שיפלוט העוף או הבשר את דמו ואז הדגים בולעים הדם. עבר ומלחן יחד העופות והבשר מותרים והדגים אסורים עד שיטול מהם כדי קליפה^ל. ואם היו עם קשקשיהם כשנמלחו מותרים^מ.

^י. מסקנת הגמ' בחולין קי"ג. ויש עוד תירוצ' בגמ' שם שהגם שכולעת חוזרת ופולטת אותו כשפולטת הציר. ט"ז ס"ק א'.

ומותר למלוח ג"כ עופות עם בשר יחד, כ"כ המ"מ בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות. ואפי' לא הדיחה בנתיים, ומשמע דוקא אם עשה רק בדיעבד אבל לכתחילה אין לעשות כן למולחה שנית בלי הדחה בנתיים. ש"ך ס"ק ב'. וכתב הכף החיים דוקא בשהה כבר שיעור מליחה אבל באמצע שיעור מליחה מותר להוסיף ולמולחה גם לכתחילה. כף החיים אות ג'.

^ל. זו דעת מר"ן שאין חילוק בין סמוכים זה לזה או על גבי זה אבל לדעת הרמ"א דוקא אם הדגים למעלה סגי בקליפה אבל אם הם מן הצד או למטה מהעופות צריך ששים בדגים ופשוט הוא. דגים שניצלו עם עופות מותרים וא"צ ליטול מהדגים כ"ק דכל שהוא ע"י האור כבולעו כך פולטו, כך דעת הריטב"א ולהר"ן יש לחוש. כף החיים אות ט'.

^מ. שהקשקים במקום שיעור קליפה. ש"ך ס"ק ה'. ואם בישלם עם הקשקים צריך ששים כנגד כל הקשקים.

ואין הקשקים מצילים אלא כשהוא שלם אבל בחתוך אפי' עם קשקים צריך קליפה במקום החתך. כף החיים אות י"ד.

הגה: ויש אוסרין כל הדגים ^א אם אין בהם ששים כנגד העופות דאנו משערין במליחה בששים והכי נהוג, מ"מ אם יש בהם קשקשים מותרים.

יו"ד סימן ע סעיף ג

עין משפט ב.

ג. ד. בשר כשר שמלחו עם בשר טריפה, או שהטריפה מלוחה והכשר תפל והם נוגעים זה בזה אסור כדי קליפה ^ב שאע"פ שאינו בולע מדם הטריפה בולעת מצירה. אבל אם החתיכה הכשרה מלוחה והטריפה תפלה ^ע מותרת בהדחה בלא קליפה בין שנתן הכשרה למעלה בין למטה. ויש אוסרים בנוגעים זה בזה ^ב ולא התירו אלא בעומדים בכדי שפליטתו של זה נוגעת בפליטתו של השני.

הגה: אם הטריפה מלוחה והכשרה תפלה אפי' בעומדים בסמוך בכדי שפליטת אחד תיגע בפליטת השני אסור. ועיין בסי' ק"ה ^ז.

- ג.** אבל אנו בני ספרד אין לנו אלא דעת מר"ן ואסורים בכדי קליפה בלבד. דגים ובשר שנמלחו יחד אין לאוסרם משום סכנה דאין סכנה במליחתם יחד. ט"ז ס"ק ג'. וש"ך ס"ק ט"ז. ויש להסתפק אם מותר לכבוש דגים עם עופות ביחד אם זה דמי למליחה ואין בהם סכנה או דמי לבישול ויש בהם סכנה. כף החיים אות י"ג.
- ס.** מגמ' חולין קי"ב וקי"ג מעובדא דמרי בר רחל שם. אם יש ספק אם נמלחה חתיכת בשר כשרה עם חתיכת נבלה או טריפה אסור דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא, אבל אם יש ספק אם נמלח דג טהור עם דג טמא מותר כיון שציר דג טמא מדרבנן הוי ספיקא דרבנן ולקולא. ט"ז ס"ק ט'.
- ע.** ולזה כתב הרבנותא אפי' נוגעים זה בזה ולא אמרינן מתוך נגיעתו יחשב התפלה רותח ויפלוט. כף החיים אות כ"ט.
- פ.** הר"ן וסה"ת, ובסי' ק"ה סעיף יו"ד סתם מר"ן כסברא הראשונה, וכן בסי' צ"א סעיף ה' כתב כן. ש"ך ס"ק י"ט.
- צ.** ששם בסעיף יו"ד פסק הרמ"א דיש להחמיר שלא במקום הפ"מ כסברא האחרונה. ש"ך ס"ק כ'.